Fokus: Grønlunds Hotel

Jeg havde jo efterlyst lidt historier/erindringer fra det "nyere" Grønlunds Hotel, - men der er ligesom ingen, som har meldt ud med et eller andet. Så det kommer derfor til at omhandle det lidt ældre Grønlunds Hotel.

Navnet Grønlunds Hotel starter i 1899. Det er året, hvor Chr. Grønlund køber Bredgade 36, og grundlægger og opfører det – kan vi godt sige – imponerende bygningsværk, som det jo i bund og grund var – altså taget i betragtning, at vi skriver 1899. Chr. Grønlund opførte bygningerne ud mod Bredgade – og langs nuværende Tinghusvej. Den store bygning inde i gården opførte senere hotelejer Pedersen omkring 1916. Der foreligger i hvert fald en tegning, lavet af P. Ingolf Christensen, fra dette år.

Billede af det ældste Grønlunds Hotel.

Men hvem var Chr. Grønlund egentlig. Han var født i Hee i 1859 og døde i 1921 på Aavangen 7 – Skjødes hus.

Billede af Chr. Grønlund

Hans far var ved Chr. Grønlunds fødsel tilsyneladende en ganske almindelig landmand i Hee, - men kort efter flytter familien til Nr. Vosborg, hvor han bliver forpagter. Og her får Chr. Grønlund en lillesøster, som får det lidt specielle navn – Molly Elise. Hun er opkaldt efter ejeren på Nr. Vosborg – Etatsråd Tangs datter – én af syv. Og nu er I jo rimelig godt inde i Skjerns historie – og mange af Jer har læst bogen om Molly Petersen – Moster Mollys hus – og så ved I jo godt, at Molly Petersens fulde navn også var Molly Elise. Hun er nemlig også født på den egn – i Vemb – og hendes forældre havde også tæt kontakt til etatsråd Tang på Nr. Vosborg. Så derfor er Molly Petersen også opkaldt efter Molly Elise Tang på Nr. Vosborg.

Og nu springer vi lidt i tiden. For da så Chr. Grønlund mange år senere gifter sig med en datter fra Albæk Mølle – en søster til møller Jens Petersen – som bliver gift med Molly Elise Dalgaard – ja så har Chr. Grønlund både en søster og en svigerinde, som hedder Molly Elise. – Et pudsigt sammentræf.

Og grunden til at Chr. Grønlund havnede i Skjern skyldes sikkert en søster, Karen Grønlund, som var gift med ølhandler, Johan Peder Madsen og bosat i Bredgade 68. Denne søster døde imidlertid ret tidlig, hvorefter hendes mand, ølhandler Madsen, giftede sig med en søster til tømmerhandler Hans Bank – og blandt deres mange børn var bl.a. barber Madsen på Vestergade.

Chr. Grønlund var kommet til Skjern omkring 1880 – og havde i 1883 giftet sig med mølleren i Albæk Mølle, Peder Chr. Jensens datter, Karen, - den møller, som samme år havde flyttet vindmøllen ude fra Albæk og ind til den opvoksende stationsby. Og der er nok ingen tvivl om, at det var et godt valg, han gjorde der ved at gifte sig med Karen. Hun var jo en søster til Jens Petersen – Molly Petersens mand – som også var en erhvervsaktiv mand. Og ikke mindst pengestærk. Man sagde om Jens Petersen, at han i begyndelsen af århundredet var millionær.

Chr. Grønlund opførte i 1883 en bygning der, hvor Hotel Skjern senere blev opført. Herfra drev han de følgende 16 år bagerforretning – men selve ejendommen var også så stor, at han kunne udleje både en lejlighed - men også et atelier til fotograf Emilie Christiansen – én af Skjerns fire kvindelige fotografer, som virkede i 1890-erne.

Billede af Bredgade 44

Men Chr. Grønlund havde jo gang i mange ting. Hans navn optræder igen og igen i de gamle skødeprotokoller, hvor han – ofte sammen med nogle håndværkere – opkøbte jord, byggede hus på grunden og videresolgte stedet. Således er det også ham, som allerede fem år efter at han har slået sig ned

som bager i Skjern, køber grunden, Bredgade 44 og opfører bygningen. Og han ejer faktisk bygningen helt indtil sin død i 1921, og bruger den i alle årene som udlejningsejendom. Efter hans død overgår den først til enken og senere til deres eneste søn, skotøjshandler Carl Grønlund, som sjovt nok ikke selv bruger butikkerne, men også lejer dem ud. Derimod lejer Carl Grønlund sig ind i Bredgade 68. Det kan man jo undre sig over. Men det må jo have kunnet betale sig. Privat boede skotøjshandler Grønlund helt indtil omkring 1940 i Bredgade 42 – Biografen, som jo også var opført af hans far. Her boede Hanne og Carl Grønlund faktisk også efter at huset i 1926, var blevet købt af biografdirektør Anders Elkjær Husted.

Og en anden ting, som Chr. Grønlund også satte i gang, var en dagvognstur på hverdage til Videbæk – Og vi skriver året 1892 – altså også i det første årti efter at han er kommet til Skjern. Det var en Videbæk-mand – "Lille Jep" – som kørte. Han startede hjemmefra tidligt om morgenen – og kørte over Fiskbæk, Astrup og Faster – og nåede så Skjern inden de første togafgange – så både passagerer og pakker kunne komme med morgentoget – enten nord eller sydpå.

Billede af dagvognen

Sidst på eftermiddagen – når det sene tog så var ankommet til Skjern, kørte han tilbage til Videbæk. En lang dag, for vognmandskusken.

Men disse tiltag var jo noget, som han havde gang i inden han startede hotellet.

Men tilbage til 1899 – og tilbage til Bredgade 36, hvor Grønlunds Hotel blev opført.

Ingolf Christensen – altså Bent Ingolfs far – skriver i bladet Mågen i 1949 følgende:

Billede af Bredgade 36 – (Andreas Hansen)

Kilde: Mågen, 1949, side 37 – af P. Ingolf Christensen:
Mellem Kjærs hus (altså Bredgade 38) og det nye tinghus byggede Frederik Lybecker et hus, hvor han drev manufakturhandel. Han døde kort efter, og enken, der senere blev gift med den første dyrlæge i Skjern, Thøstesen, solgte ejendommen til en nystiftet landboforening, der drev afholdsbeværtning, hvorved man fik et af de i sin tid såkaldte landbohjem. Tillige dreves der handel af en indkøbsforening, noget lignende vor tids brugsforening. Manden, der drev landbohjemmet, hed Kresten Jensen og var gift med en datter fra Hanning Hedegaard. Landboforeningen solgte landbohjemmet og ejendommen til Jens Thomsen, der havde Bomhuset, hvor han havde krohold med spiritusbevilling. Bomhuset lå, hvor nu hvilehjemmet Aahvile ligger. Jens Thomsen flyttede ind til byen med sin bevilling i 1892. I 1899 solgte Thomsens enke ejendom og bevilling til Grønlund, og han byggede en etage på og indrettede efter tiden nogle moderne værelser for rejsende og kaldte ejendommen Grønlunds Hotel. Byen havde nu hotel og kro til de rejsendes bekvemmelighed.

Billede af postkortet fra 1906

Og at det var et hotel af høj standard, er der bevis på ifølge dette brevkort, som jeg fandt på Nettet. – Her har en ung fyr, Emil fra Aarhus, i 1906 skrevet til kæresten, Gerda Buch i Aarhus følgende:

Og han skriver:

Dette lille kort for at du kan se, at også herovre så langt vest på findes et pænt hotel med al nutidens komfort – det er nemlig Grønlunds her i Skjern. Hele hotellet er lige så fint med møbler som Royals, men jeg nægter ikke, at jeg hellere vil bo på Royal, fordi der er én ting, som jeg mangler herovre, som jeg lettere kan få når jeg er på Royal. Kan du gætte hvad det er?

Og et andet situationsbillede – også fra 1906, som fortæller lidt om Grønlunds Hotel. Det sker torsdag den 6. september, hvor en dansk-amerikansk journalist på en togrejse fra Esbjerg til Holstebro passerer Skjern. – Da han senere på året vender tilbage til Amerika, skriver han følgende i den dansk-amerikanske avis, Pioneren.

Efter at vi har forladt Tarm – en lille venlig by, kører vi nu over den smukke Skjern Aa, der snor sig igennem smukke engstrækninger, der overalt er gennemkrydset af mindre aaer og bække.

Og vi damper nu ind til det travle Skjern, hvor tårnet fra den hvide kirke rager højt op over de grønne træer. – Og det fortæller jo lidt om trævæksten i Skjern i 1906.

Fra toget ser vi det store rådhus, der tager sig imponerende ud. – Rådhus – og rådhus. Det er det nyopførte tårn på Stendevads ejendom – Mr. Thomsen – som han åbenbart regner med, er et rådhus.

Billede af Stendevads tårn

Der er en mængde jernbanespor og vogne, mellem hvilke togfolkene løber om mellem hinanden, som om de her pludselig får hastværk. Der holder et tog med glade festklædte skolebørn. Det er omegnens skolebørn, som skal ud på en ferierejse. En langbenet skolelærer i lang frakke og bred stråhat skræver op og ned forbi børnene og giver ordrer.

Vi var skrupsultne, da vi kom til Skjern, thi skjønt man jo altid kan spise i enhver ventesal, når toget holder, - så havde vi holdt os, - til vi kom til Skjern, for Grønlunds smørrebrød er kendt over det ganske Jylland.

"Hvor længe holder vi her", spurgte jeg konduktøren. "Ja, det er svært at sige", svarede han. Vi skulle jo bare holde her i en halv snes minutter, men vi har en farlig bunke gods i dag, så noget bestemt ved jeg ikke. Men skal de have frokost, så gå de kun ind og spis, og jeg skal nok komme og lade Dem vide, når toget går."

Det blev der imidlertid ingen grund til, for vi havde mere end tid nok til at spise vor frokost før stationsforstanderen slog sit Dingeling.

Her slutter de få ord om Skjern, men jeg kan ikke lade være at tage en ekstra bid med, så vi fortsætter lidt nordpå, og tager lige Lem station med.

Da toget kom et godt stykke på den anden side af Skjern, så jeg for første gang i mit liv de brune banker.

Billede af lyngheden

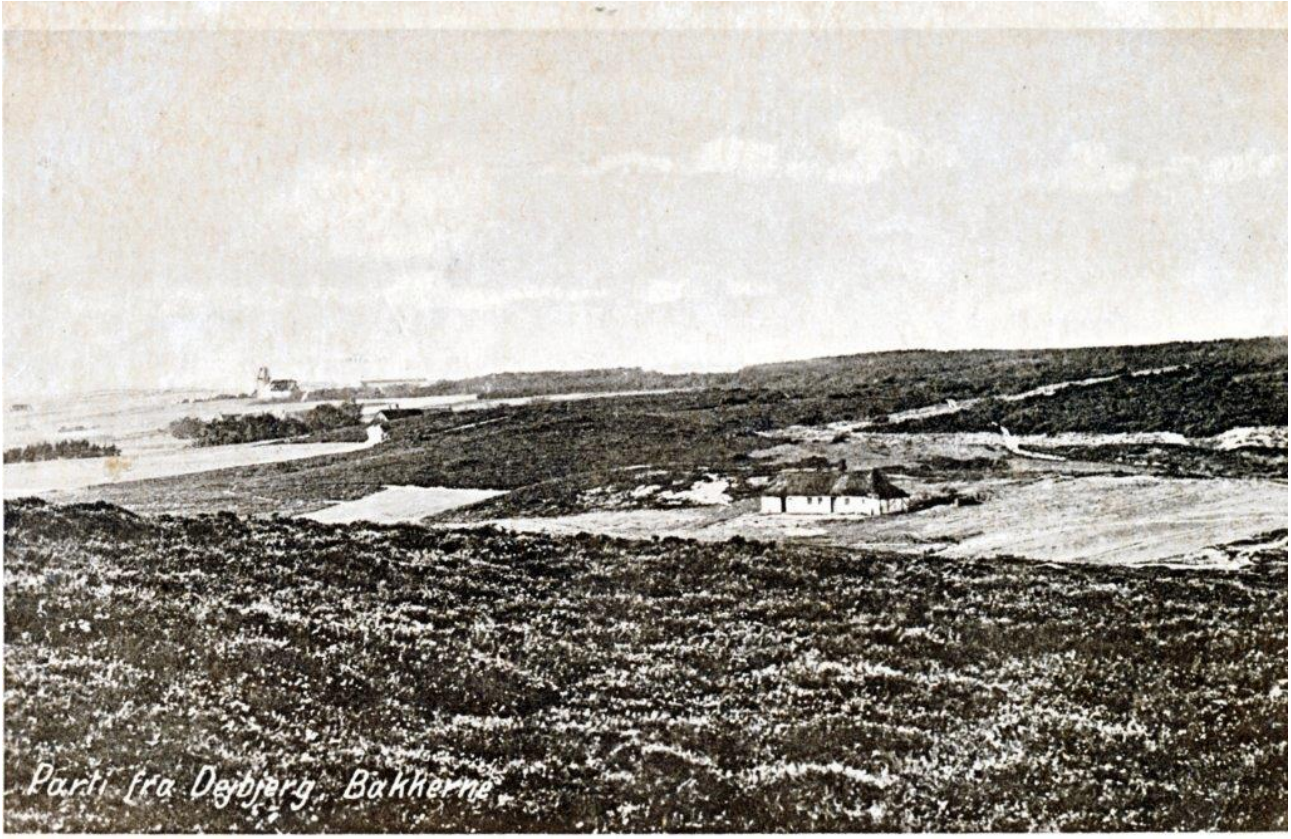

Midt inde i disse ligger et gammelt hus klistret op mod lyngbanken. Vestenvinden har revet op i det gamle lyngtag, så totter stritter op her og der. Midt i lyngen er der en lille smal strimmel rugmark, hvor de gule strå står og nejer og svejer til hinanden. Og på en lille strimmel tyndt græs står en mager ko tøjret ved siden af en ged.

Netop som toget lister sig frem af sporet gennem lyngen kommer en gammel farlil rokkende frem bag huset. Han bliver stående og stirrer på toget – og han står der endnu uden at røre sig sålænge jeg kan se ham fra toget. Mange år har det sikkert stået der – det lille hus, - og mange år har han kæmpet med heden – den gamle mand – før han fik den lille strimmel rugmark og græsset for koen og geden.

Jeg sad netop og var faldet i tanker, da det gav et ryk i toget og det holdt ved Dejbjerg Station, - et eneste lille hus med en stor plakat, hvorpå der stod at læse:
I dag er tobaksrygning forbudt!

Billede af pastor Norup

Jeg søgte oplysning om, hvad dette skulle betyde og erfarede, at det havde missionspræsten fået opnået, at det var forbudt at ryge på stationen om søndagen. Jeg gjorde opmærksom på, at det i dag var torsdag.

Men det var bare stationsforstanderen, som havde forglemt at tage skiltet ned. At man ikke tog det så nøje med skiltet så jeg da også, da en ældre bondemand stod i stationsdøren og dampede vældig på en stor træpibe.

Når man kommer længere frem, forsvinder de brune banker. Landet bliver bedre. Der er flere rugmarker, hvor karle og piger mejer og binder. Vi kører forbi møllen, der ligger tæt ud til banen før Lem Station. Selve stationen er ikke meget betydelig, men det er til gengæld stationsforstanderen. Han fører sig frem som general. Han er i hvide bukser, hvid vest, hvid hue med røde snore og en lang blå uniformsfrakke med en mængde gule knapper.

Men vi skal tilbage til Grønlunds Hotel – og året 1899. Når man havde et hotel – havde man også en hotelkarl. Og den allerførste, som han ansatte, var Peder Larsen fra Borris. Og det er den Peder Larsen, som mange af os husker siddende på en bænk foran Bredgade 17

– altså far til de fire brødre, Magnus, Johannes, Harry og Erik Larsen. – Selv fortæller Peder Larsen i et interview i forbindelse med sin 80-års fødselsdag i 1956, hvordan han i fire år var kusk og forkarl hos Grønlund. Ofte måtte han tage turen helt til Varde med handelsrejsende, som skulle derned. Det må have været en lang og drøj tur – ikke mindst for hestene. De skulle jo også hjem igen. – Men der var jo også mange små-ture – f.eks. i 1902, hvor Peder Larsen måtte køre en ung pige til Lønborggaard. Der var kommet en ung tysk pige ind på hotellet og havde bedt om at blive kørt til Lønborggaard. Pigen hed Emmy Gritzmann og var kommet rejsende fra Sachsen i Tyskland. Og grunden var den, at hun var kæreste med Hans Chr. Tranberg – godsejer Ernst Tranbergs bror fra Lønborggaard. Hans Chr. Tranberg havde læst til ingeniør i Sachsen og her truffet Emmy, som var ”opvartningsjomfru” – som hun kaldes, på et spisested, hvor Tranberg indtog sine måltider. Her var opstået et nærmere bekendtskab mellem de to, men da

Tranberg pga. sygdom måtte rejse hjem, havde hun sendt et telegram til ham, at hun ville komme til Tarm på et nærmere bestemt tidspunkt. Hun kunne ikke undvære ham. Her mødtes de og rejste efterfølgende til Silkeborg, hvor de havde indlogeret sig på et hotel. Her havde Tranberg gjort hende klart, at det ikke kunne blive til ægteskab – han havde faktisk ikke fortalt familien om hende – og bad hende rejse tilbage til Tyskland. Selv rejste han tilbage til Lønborggaard. MEN – Emmy rejste ikke tilbage til Tyskland. Derimod tog hun toget tilbage til Skjern, hvortil hun ankom en sen aften i slutningen af september. Her fandt hun ned på Grønlunds Hotel og bad om at blive kørt til Lønborggaard. Opgaven blev selvfølgelig lagt på hotellets kusk – altså Peder Larsen – og efterfølgende kunne han fortælle, at han havde kørt hende til Lønborggaard, men at der ikke var blevet talt så meget sammen under turen, eftersom hun ikke kunne gøre sig forståelig på dansk. Dagen efter blev hun fundet – netop af hendes kæreste, Hans Chr. Tranberg – liggende død i haven, hvor hun på tragisk vis havde skudt sig selv i hovedet med en revolver. Og der er jo ingen tvivl om, at formålet med turen til Lønborggaard var nøje planlagt. En helt igennem en tragisk kærlighedsaffære.

Men tilbage til Chr. Grønlund. Han havde flere nye tiltag. I Peder Larsens tid var transportmidlet et hestekøretøj. Men i 1904 investerede Grønlund i en automobil – den første af slagsen i Skjern. Og dermed udviklede hans vognmandsvirksomhed sig til, at nu kunne gæsterne blive transporteret i bil. Postmester Rosenberg Lauridsen fra Jelling – født i Skjern – og bror til Fru Johan Nielsen og Fru lærer Astrup, huskede Grønlunds første bil. Det var udstyret med en ”styrepind” – ikke noget rat.

Skjern Dagblad – som den nu godt nok ikke hed i 1904 – melder, at:

” Det første automobil er nu kommet til Skjern. Det er tosædet, bestemt til fire personer, og kører temmelig lydløst. Hotelejer Grønlund har købt det i København til brug i hans vognmandsforretning.”

Og lidt senere samme år skriver avisen igen:
Amtsrådsmedlemmerne Breinholt og Clausager, der i onsdags var på Skjern-egnen for at foretage bedømmelse af husmandslodder, fik i Skjern lejlighed til at gøre sig bekendt med automobilkørselen, idet hotelejer Grønlund bød dem med på en automobiltur ad Bølling landevej. Kørslen forløb uden mindste uheld, og de heste, man passerede, lod til at være fortrolige med det ny befordringsmiddel.

Det lød jo lidt fantastisk – at denne kørsel gik så godt. For det var jo helt unikt med dette køretøj. Man skulle faktisk have tilladelse til at køre på de lokale veje. Så sent som i 1913 – altså næsten 10 år senere, måtte doktor Levinsen, søge hver enkelt kommune/sogn om tilladelse til at bruge bilen, når han skulle på sygebesøg. Således forespurgte han i 1913 Bølling-Sædding kommune, om han måtte køre på kommunens veje, men det afslog de med den begrundelse, "*at det turde man ikke tage ansvaret for*".

Grønlunds investeringer blev ikke blot foretaget i Skjern. Han kiggede sig også længere bort. I 1908 havde han faktisk købt Nørre Vium Kirke. Ja. Det lyder underligt, men mange kirker var indtil begyndelsen af 1900-tallet privatejet. Og det var Nr. Vium altså også. Men der var lige det problem, at Grønlund ikke vedligeholdt den – og det havde de foregående ejere sikkert heller ikke gjort. Så i 1911 var kirken så forsømt, at der ikke kunne afholdes gudstjeneste fordi det simpelthen var for farligt at opholde sig i den – bl.a. pga. nedfaldne tagsten. Så menigheden hev simpelthen Grønlund i retten og fik medhold. Så her måtte han punge ud, - og allerede året efter overgik kirken til menighedsrådet.

Da Grønlund overtog hotellet, var der jo en spiritusbevilling med – og det er jo en bevilling, som egentlig hørte til Bomhuskroen på Vardevej. Men åbenbart må Chr. Grønlund have fået denne bevilling frataget sig. I hvert fald har han i 1904 – sammen med ejeren af Centralhotellet – senere Missionshotellet – Julius Sørensen – ansøgt først sognerådet og senere amtsrådet om tilladelse til at drive værtshushold. Amtsrådet anbefaler det – men iflg. Dagbladet så er sognerådet stærkt imod det. I Dagbladet står der:

Det har vakt stor forundring og misstemning blandt en stor del af beboerne i Skjern, at Ringkøbing Amtsråd har fundet anledning til at anbefale de tvende gæstgiveres ansøgning om værtshushold, efter at sognerådet havde nægtet sin anbefaling. Man mener som så, at da værtshuse særlig er til for de nærmestboende, medens gæstgiverier er til for de rejsende, bør der tages mere hensyn til kommunens repræsentation og beboernes mening end til amtsrådets, så at en kommune ikke påtvinges noget værtshus, når den ikke ønsker det. Der vil i denne anledning blive indsendt en adresse til Indenrigsministeriet og helt utænkeligt er det jo ikke, at den endelige afgørelse af dette spørgsmål går amtsrådet imod.

Og videre hedder det nogle få måneder senere i Dagbladet:

Hotelejerne J. Sørensen og Chr. Grønlund indgav for nogen tid siden andragende om tilladelse til at drive værtshushold i forbindelse med de af dem drevne gæstgiverier. Disse andragender, der nægtedes anbefaling af sognerådet, men derimod anbefaledes af Amtsrådet, bevirkede i øvrigt, at samtlige afholdsorganisationer i sognet satte sig i bevægelse, og på en adresse til ministeriet samlede de en mængde underskrifter gående ud på, at andragenderne nægtedes. – Nu har Indenrigsministeriet ved skrivelse af 4. ds. Tilkendegivet, at der ikke for tiden vil kunne meddeles Chr. Grønlund den af ham ansøgte tilladelse, hvorimod andragendet blev bevilget for J. Sørensens vedkommende.

Så det endte altså med, at Centralhotellet fik den ønskede bevilling, mens Chr. Grønlund blev den nægtet – i hvert fald i første omgang. – Og vi kender jo alle historien om, at blot man kunne fremvise en billet, kunne man få lov at købe en øl på Grønlunds Hotel – eller på Jernbanerestaurationen.

Allerede i 1910 har Chr. Grønlund planer om at sælge hotellet. Der var en Søren Linnemann, som iflg. Dagbladet havde overtaget hotellet – og nu søgte sognerådet om spiritusbevilling – men af avisen fremgår

det, at sognerådet ville lade det gå ud til en afstemning blandt Skjern-folkene. De tre afholdsforeninger i Skjern, - og det var Blaa Kors, Skjern Afholdsforening samt NIOGT, sidstnævnte holdt til i Logen i Østergade, havde afleveret 318 underskrifter til sognerådet om begæring af en afstemning i sognet mht. bevillingen. Umiddelbart fremgår det ikke af avisen, hvad denne afstemning endte med, - og om den i det hele taget blev aktuel. Det blev i hvert fald ikke Søren Linnemann, som købte hotellet, men derimod Peder Nicolaj Pedersen fra Rønnebæk og hans kone, Anne, som var fra St. Heddinge.

Med dette par startede en ny æra i Grønlunds Hotels historie. Allerede i 1916 – kun 5-6 år efter, at parret havde overtaget hotellet, havde Pedersen bedt Ingolf Christensen om at tegne en udvidelse – og det var ikke bare pjatværk. Ud fra tegninger og billeder at dømme, blev hotellet mere end fordoblet mht. til værelser og plads i det hele taget. Og kigger man i diverse folketællinger ligger antallet af ansatte på ca. ti personer. Så det var jo efterhånden en større arbejdsplads og i det hele taget et sted, hvor der skete rigtig meget.

1916 (Skjern Dagblad, november 1966):
4. november. Vist sjælden har så mange unge på en skiftedag været i Skjern som sidste november-dag, og det var tydeligt at se, at handelen gik livligt. – De nye overfrakker skulle helst prøves på gaden med det samme og det kunne også hænde, at en ung pige stod stille foran butiksruden for i spejlglasset at beundre det nye overstykke. Der var ingen unge, som var særligt påvirket af spiritus, og hotelejer Pedersen, Grønlunds Hotel, havde i dagens anledning forbudt kortspil i sine lokaler.

1917 (Skjern Dagblad den 18. maj 1917):
En del unge mennesker var i går kommet til Skjern, hvor de fik for meget at drikke. De startede et voldsomt slagsmål på Grønlunds Hotel og en af deltagerne fik pulsåren på højre hånd skåret over af et flaskeskår. Den unge mand blev ført til sygehuset – og derefter tog politiet affære.

Men med alle de gæster – jægere og fiskere – som indlogerede sig på hotellet for at nyde godt af naturen omkring Skjern – blev det med tiden en rigtig god forretning. Og det gav penge i kassen. – Og da Fru Pedersen på Grønlunds Hotel var en aktiv amatørfotograf, blev rigtig mange af begivenhederne foreviget af hende.

Jæger-billede

Bil – Ø-124 – Bager Sunesens

Så alt i alt var hotellet en rigtig god forretning – og det ses da også på disse billeder fra stuerne.

Billeder fra stuerne

Billede af Pedersens to børn, Lilly og Fredo med deres mini hestevogn

Der var vist ikke ret mange Skjern-børn, som omkring 1920 var ejere af sådan et køretøj.

Men idet Fru Pedersen var så aktiv en amatørfotograf, som hun var, har vi i dag muligheden for at se nogle steder i Skjern, som normalt ikke blev fotograferet i 1920-erne.

Her er hun gået ud til området ved Aahvile – og har ved billedet skrevet Bomhussøen – henholdsvis 1917 og 1923.

Bomhussøen

Bødker

Kræ Pejsen

Cramon

Jens Sølund og Hauch – aktive laksefiskere

Postbud – måske postbud Kirk

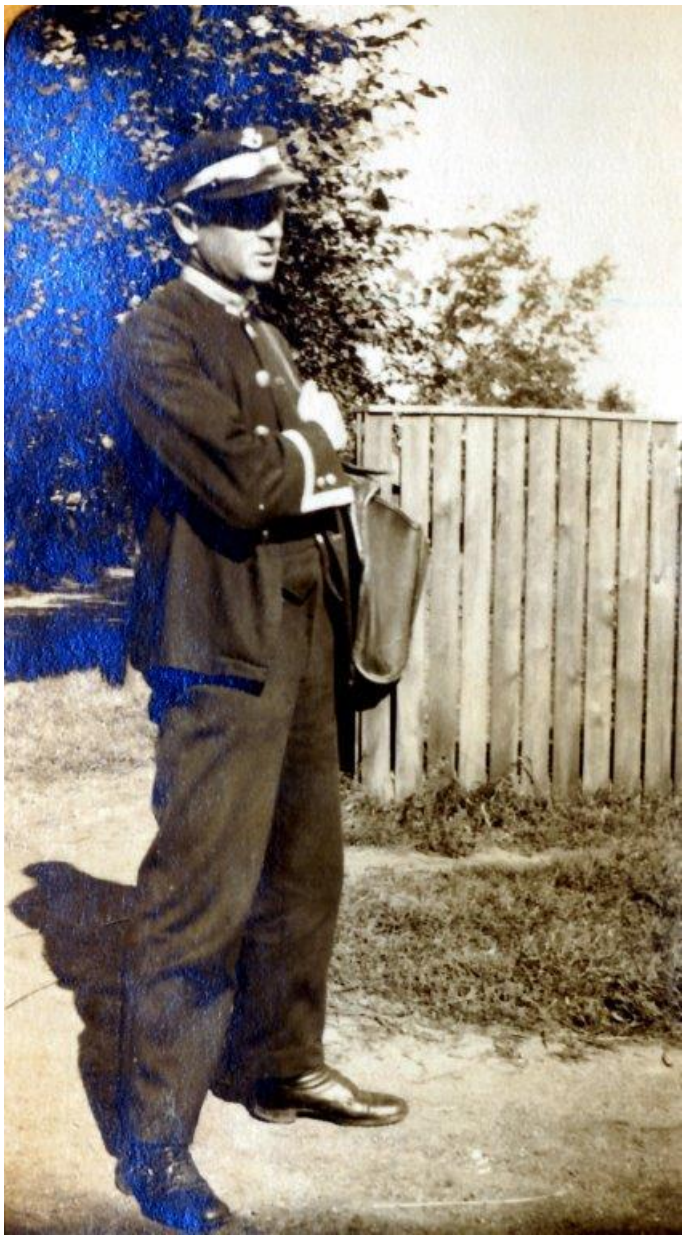

Og så var hun også med, da genforeningsstenen i 1921 blev afsløret – mellem Hotel Skjern og Veilegaards.

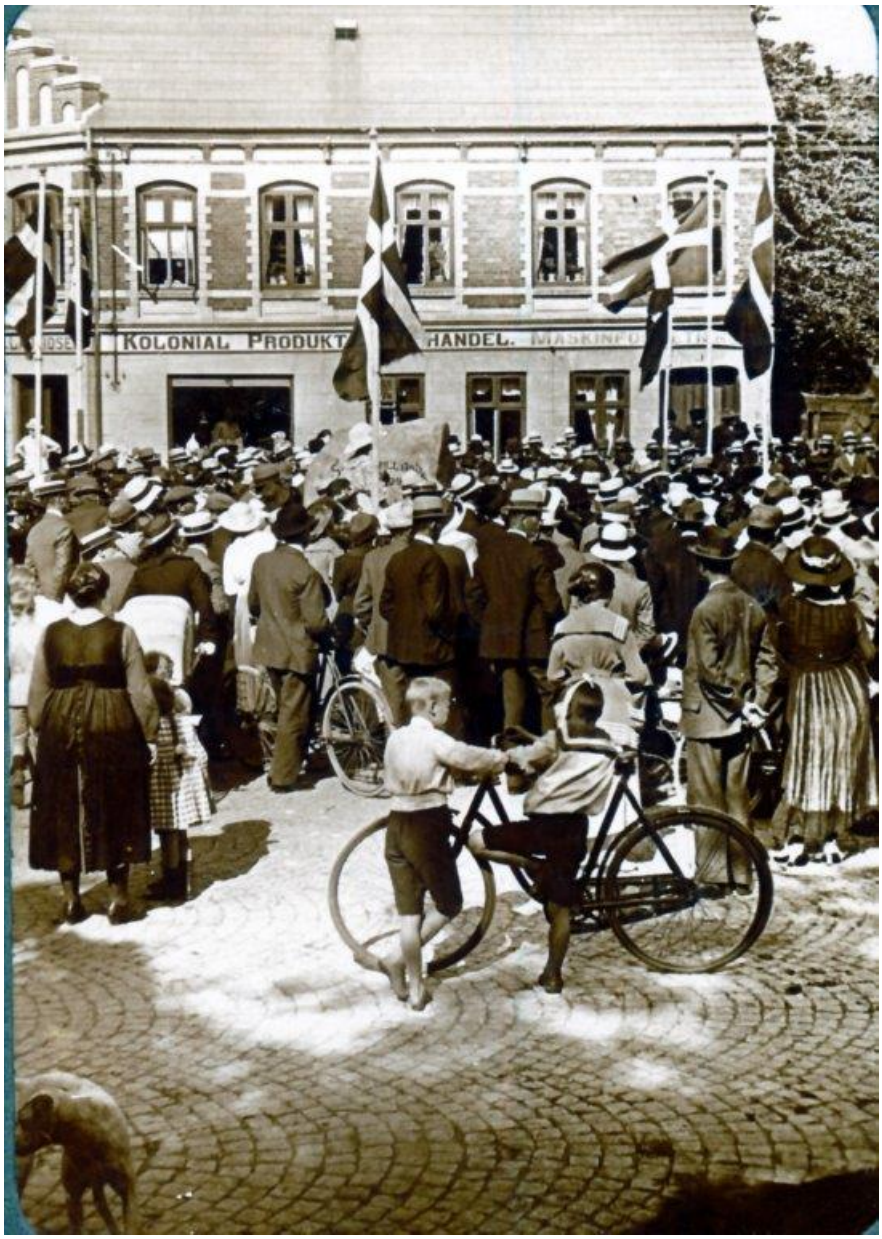

Og endelig har hun taget et helt unikt billede fra Vardevej – Vardevej 16

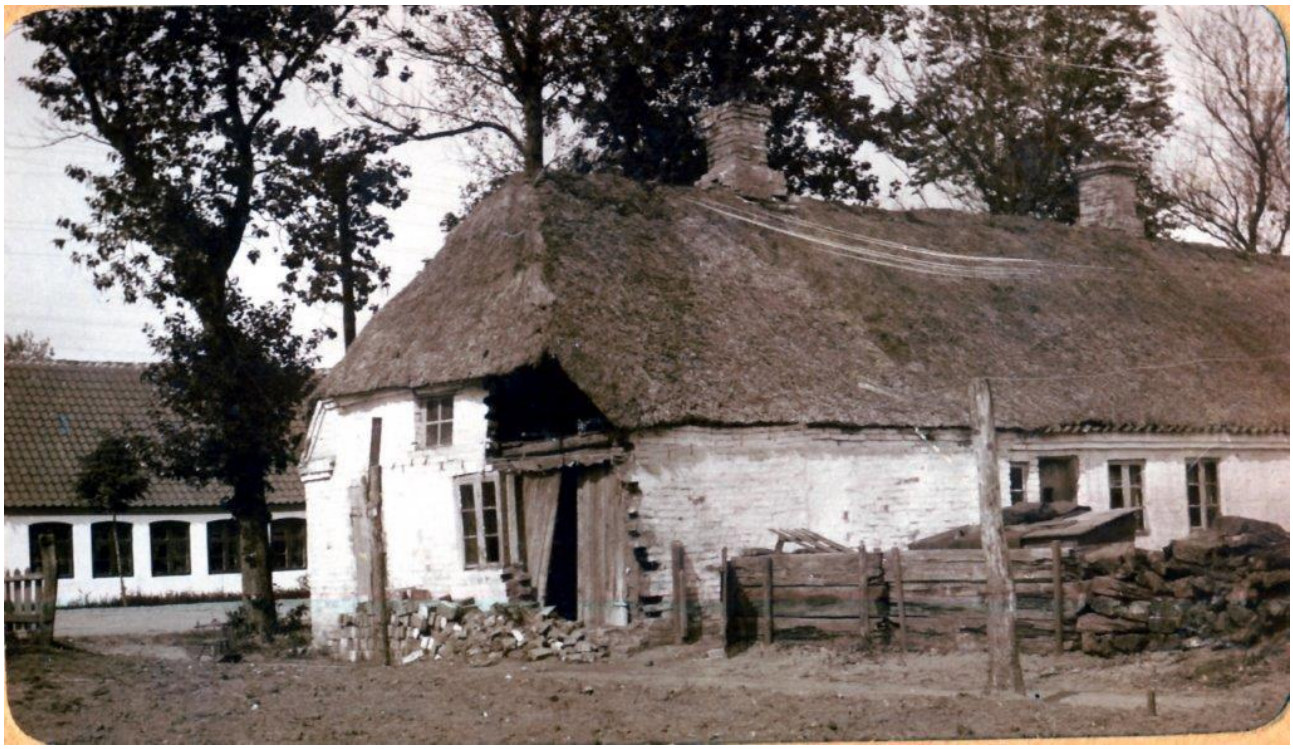

Men desværre døde Fru Pedersen allerede i 1927 og efter nogle år giftede Pedersen sig med Mary Pedersen fra København. I 1943 – da valgmenighedens præstegård på Vardevej – var blevet sat til salg, havde Pedersen købt huset og brugt det til udleje. Selv døde Pedersen i 1949 og i 1951 flyttede sønnen, Fredo Pedersen og hans familie ind på Vardevej 36, og fortsatte driften af hotellet helt ind til 1973, hvor det blev overtaget af Sparekassen – og dermed fjernet.

Billede af personalet den 1. april 1958 – ved overgangen til købstad

Billede af Fredo – i døren til hotellet.

Diverse billeder af Grønlunds Hotel

Ca 1910

Ca 1910

Ca 1947